

РЕЦЕНЗИЯ

по обявен конкурс за заемане на академичната длъжност “доцент”, по научната специалност “Организация и управление извън сферата на материалното производство (вътрешен ред и сигурност)”, в област на висшето образование 9, “Сигурност и отбрана”, професионално направление 9.1. “Национална сигурност”, – Икономическа и финансова сигурност, обявен в ДВ, бр. 89 от 08.11.2022 г.

Кандидат в конкурса е д-р Мартин Машлан

Автор на рецензията: проф. д.н. Любомир Кирилов Тимчев

I. ОБЩО ОПИСАНИЕ НА ПРЕДСТАВЕНИТЕ МАТЕРИАЛИ

В списъка с научните публикации на кандидата в конкурса за доцент – д-р Машлан, са включени 12 заглавия, от които за рецензиране 11.

Те могат да се класифицират в следните групи:

- ◆ Монографии - 1;
- ◆ Статии и научни доклади - 7;
- ◆ Учебни пособия - 3.

Представените за рецензиране разработки са издадени след получаването на научната степен “доктор”. Освен това те напълно съответстват на изискванията за наукометрични показатели, с оглед заемането на академичната длъжност „доцент“.

II. ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ПРЕПОДАВАТЕЛСКАТА И НАУЧНОИЗСЛЕДОВАТЕЛСКАТА ДЕЙНОСТ НА КАНДИДАТА

По своето предназначение научноизследователската дейност на д-р Машлан, е посветена на едни от актуалните въпроси, свързани със защитата на националната сигурност и по специално в икономическата сигурност. Става въпрос както за сигурността, така и за управлението на риска в областта на икономическата сигурност. Значително място е отделено на изследването, на причините за различните проблеми, които съпътстват транспортирането на хора и материали, което е твърде съществено от гледна точка на защитата на националната сигурност в страната. Част от публикациите са посветени и на безопасността на транспорта и по специално транспортната инфраструктура и съпътстващите ги проблеми, от гледна точка на националната сигурност, като важна част от функционирането на икономиката.

Представените научни трудове са лично дело на кандидата. В този смисъл те отговарят на изискванията за участие в конкурс, за получаване на академичната длъжност „доцент“.

Наличието на справка за приносите, която отразява правилно научните и научно-приложните постижения и тяхното приложение, в учебната работа и в управленската дейност, допълнително улеснява рецензирането. По правило тяхното внедряване в законодателството и практиката, ще допринесе за повишаване ефективността в дейността на компетентните органи, което ще бъде признание за усилията му.

III. ОЦЕНКА НА НАУЧНИТЕ ПОСТИЖЕНИЯ И ПРИНОСИ В ПРЕДЛОЖЕНИТЕ ЗА РЕЦЕНЗИРАНЕ ТРУДОВЕ

1. В *монографията*, представена от д-р Машлан, като основен реабилитационен труд, **„Варианти за управление на риска върху икономическата сигурност на стопанските субекти“**, е посветена на основните проблеми съпътстващи икономическата сигурност на стопанските субекти, като част от цялостната им сигурност, както сам авторът ги охарактеризира. Изтъкнато е, че върху дейността на стопанските субекти оказва влияние и цялостното състояние на средата за сигурност. В тази връзка е подчертано, че този компонент се влияе както от външни, така и от вътрешни фактори.

Специално внимание е обърнато на външната среда, като основен фактор оказващ влияние върху средата за сигурност на тези субекти.

Подчертано, е че понастоящем външната среда се характеризира с нестабилност. Най-често използваните понятия характеризиращи тази нестабилност са война, енергийна криза, висок темп на инфлация с неблагоприятни последици. Това се отнася както за стопанските субекти (нарушаване на производството при високо потребление на енергия), така и за общия жизнен стандарт на населението. Обърнато е внимание на това, че външната среда създава все по-голям брой рискове, които могат да се отразят неблагоприятно върху резултатите от дейността, което налага да се обърне по-голямо внимание на управлението на риска.

Друг съществен момент от монографичното изследване, е че се описват и сравняват не само методите за гарантиране на плащането на вземанията, но и тези за по-ефективно наказване на съществуващите длъжници. Нещо повече, разгледани са и предложенията за елиминиране на други рискове, засягащи

цялостната икономическа сигурност. Ясно е посочено, че е по-лесно да се планира и да се вземат необходимите мерки по време на подем, отколкото по време на прогнозирана рецесия. Това е така, защото тогава е по-лесно да се оцени въздействието на решенията. Казаното се отнася и за прогнозирането на продажбите, размера на необходимите запаси и капацитета за тяхното задоволяване. Ключова роля в изследването е направеният извод, че неправилните решения могат да доведат до неплатежоспособност на стопанския субект. Казано по друг начин до липса на налични парични потоци, необходими за изплащане на задълженията към доставчици, банки, служители и държавата. В заключение, е подчертано, че пренебрегването на която и да е част от цялостната сигурност в крайна сметка ще се изрази, в намаляване на икономическата сигурност на предприятието. Това от своя страна може да има неблагоприятно въздействие върху неговата конкурентоспособност, рентабилност или финансови потоци.

Видно от това, подобряването състоянието на средата, в контекста на защитата на националната сигурност, е една от най-значимите дейности. Нещо повече, разгледани са и последиците от това явление, при повишаване ефективността в организацията на работата и последиците от нея. Важни са в тази насока различните политики и организацията на работа, на всяко равнище включително и глобално.

Приносителите в монографията могат да бъдат обобщени по следния начин:

- ◆ на първо място ще отбележим разглеждането на основните аспекти, свързани със защитата на икономическата сигурност, като част от националната сигурност, в контекста на стопанските субекти. Възникването и развитието на този въпрос, разгледан, като проблем може в определен момент да се окаже сериозен от гледна точка сигурността, на гражданите;

- ◆ важно е да отбележим и това, че е направен опит за анализ на влиянието, което оказват различните вътрешни и външни фактори, върху дейността на стопанския субект, в контекста на националната сигурност. Не мога да гарантирам, първичността на този анализ в специализираната литература, но можем с категоричност да отбележим, че неговото наличие прави много добро впечатление;
- ◆ като съществено можем да определим и доразвиването на постановките, посветени на ефекта от външната среда за сигурност и отражението ѝ върху дейността, на специализираните институции. Това има съществено отражение и върху защитата на националната сигурност.
- ◆ Анализирани са въпросите, пречупени през методите за гарантиране на плащанията за вземанията. Същото се отнася и за методите за по-ефективно наказване на съществуващите длъжници.

Всичко това придава вид на монографичното изследване, като на един много значим научен, а също и практико-приложен труд по проблем от значение както за научните работници, така и за практическите служители от сектора. Нещо повече тази тематика е от значение не само за националната система за защита на сигурността, но също и за всички, свързани с този въпрос. В този смисъл предложената за рецензиране монография представлява научен труд, съобразен със съществуващите стандарти и изисквания.

2. В *статията* посветена на възможностите за управление на риска , засягащи икономическата сигурност на бизнес субектите **„Избор и прилагане на подходящи аналитични методи, необходими за оценка на рисковете, намаляващи сигурността на защитената система“**, са разгледани проблемите, свързани със системата за икономическа сигурност в компанията

и връзката ѝ с националната сигурност, като част от сигурността в съответната среда, което личи и от нейното заглавие. По специално става въпрос за диференцирано разглеждане проблемите по тематиката. На основата на анализ са подчертани същността и значението, на всеки един от видовете методи за анализ на риска. Важно за работата е очертаването на възможностите за тяхното развитие. В този смисъл предложената за рецензиране статия представлява научен труд, съобразен със съществуващите стандарти и изисквания. Обърнато е внимание на обстоятелството, че се използват предимно качествени методи.

Акцентирано е както върху факта, че количествените методи са точни, но и по-взискателни от гледна точка на информация на входа и време. На тази основа е отбелязано, че тъкмо изборът на подходящ аналитичен метод е основна предпоставка за познаването на рисковете и тяхната оценка. Подчертано, е че получените по този начин стойности на индивидуалните рискове са основа за определяне на мерките, които са необходими за минимизирането им, т.е. за коригирането им до приемливо ниво. В тази връзка са направени редица обобщения и предложения за промяна възприемането, на които ще спомогне за повишаване ефективността в дейността по разглежданите проблеми.

Специално място в разработката е отделено на това, че проектомерките винаги се основават на стойността на отделните компоненти, използвани за изчисляване на рисковото число. Това се отнася и за стойността на актива, който трябва да бъде защитен, с което индиректно ще се подобри и състоянието на сигурността. Важни в случая са подходящо подобрите аналитични методи, които се явяват една от основните предпоставки за последователното прилагане на принципите на управлението на риска, който

можем да определим, като непрекъснат процес, насочен към повишаване на цялостната сигурност на изследваната система.

3. Икономическата сигурност, е тема за разглеждане и в други публикации на г-н Машлан. Такъв пример е *статията*, където кандидатът, смело засяга **проблемите на икономиката, като незаменима основа за икономическата сигурност, която от своя страна е елемент от националната сигурност**. Макар и в по фрагментарен вариант, е акцентирано върху някои моменти от значение, за националната сигурност в областта икономиката и икономическата сигурност. Обърнато е специално внимание на това, че осигуряването на адекватно ниво на икономически растеж е основна предпоставка за функционирането и развитието на обществото, като елемент от явлението национална сигурност, при това не само от теоретичен, но преди всичко и от практически характер. По този начин индиректно се подсказва на специализираните органи, за използването на ефективни действия, по възможност изпреварващи.

Отличителна особеност на статията, е подчертаването на необходимостта от създаването на условия за икономически растеж, които позволяват необходимата ефективност на икономическата система. Все в тази връзка, авторът подчертава, че в рамките на управлението на риска винаги е необходимо да се вземат предвид фактори, които могат да повлияят отрицателно на работата и ефективността на системата при създаването на тези условия. Специално е подчертано, че бедствията, които могат да имат различни причини и въздействия върху изследваната система, също са такива фактори. Акцентирано е върху това, че проучването на причините и последствията от бедствия върху икономиките на отделните страни е много

важно за поддържането на функционираща икономика, качеството на живот на населението, но и сигурността.

Освен това, тази статия се занимава с дефиниране на основни понятия и взаимовръзки между икономиката, респективно икономика на бедствия, икономическа сигурност и сигурност като такава.

4. Статията „Транспортната безопасност и нейното значение за осигуряване нуждите на логистичните дейности“, е посветена на ролята на логистиката, с оглед осигуряване ефективното движение на материали и хора в икономиката, публичния и частния сектор в контекста на националната сигурност. Подчертана е актуалността на тематиката и в тази връзка нейната обусловеност от различни обстоятелства.

Работата представлява опит за представяне на основните проблеми стоящи пред логистичните дейности са свързани с планирането, закупуването на материали, тяхната доставка, съхранение, планиране на производството, опаковане и последващо изпращане на продуктите до клиента. Характерът на научна разработка се допълва от направените предложения за промени, с оглед въздействието, което има транспортът, като една от основните предпоставки за функционирането на всяка система.

Обърнато е внимание на това, че при сегашното ниво на глобализация непрекъснато се увеличават транспортните разстояния между доставчиците на суровини, мястото на производство на полуфабрикати или крайни продукти и мястото на тяхното потребление. Основна предпоставка за задоволяване нуждите на отделните участници в тази верига е съществуваща и работеща транспортна система. Необходимо е да отбележим, че увеличаването на обема на превозваните материали и удължаването на разстоянията са предпоставка за нарастване на рисковете за сигурността, които могат да повлияят негативно на

тези превози. Изтъквайки важността на публикацията, авторът обръща внимание на обстоятелството, че броят на субектите, участващи в транспорта, нараства, отделните държави имат различни нива на транспортни маршрути или политическа стабилност. Следователно транспортът е все по-отворена система и трябва да се обръща повече внимание на неговата безопасност. Специално е подчертано, че задачата на управлението на риска за сигурността е да предвиди възможни заплахи, да минимизира загубите в случай на пробив в системата и бързо да я върне в експлоатация. В статията авторът предлага варианти за минимизиране на заплахите, които могат да засегнат съществуващите видове транспорт. В тази връзка са лансирани редица предложения за осъвременяване на съществуващата организацията на работата, в контекста и на защитата на националната сигурност.

5. Характер на *статия* има и публикацията, **посветена на това дали пандемията от COVID-19 промени университетското образование или просто разкри неподготвените**, каквото е и нейното заглавие.

Видно и от тематиката, целта на статията е да се изследва състоянието университетското образование, след тази пандемия. По-специално става въпрос за фокусиране върху риска от идентификация и характеристиките и проблемите, които произтичат от пандемията COVID – 19. Разбира се всичко това в контекста на университетското образование в условията на Словашката република.

Подчертано, е че възникването и развитието на това заболяване ще бъдат изследвани в последствие в исторически аспект. На тази основа обаче е направено уточнението, че настоящето се нуждае от решения при това незабавни, които да успеят да осигурят елиминирането на проблемите. Специално внимание е обърнато върху това, че ИТ технологиите могат да

бъдат решението, което да спомогне за преодоляването на възникналите проблеми в образованието, при това не само в университетите. Разбира се в съчетание с човешкото присъствие.

Подчертано, е че основен двигател в тази дейност следва да е преподавателят, който да поеме основните задължения и съответно носи и голямата отговорност. Отбелязана е и важноста и ролята на другите институции. С други думи наред с ролята на съвременните технологии се подчертава и тази, на човека, като фактор в нивото на сигурност. Това е от значение както за развитието на образованието, така и за нивото на защита на сигурността.

Все във връзка с тематиката на публикацията е отбелязано, че основна роля за предприемането на адекватни действия, с оглед преодоляването на съществуващите проблеми, е наличието на възможности за развитие на този толкова важен компонент, в контекста и на развитието на човешката цивилизация, е съчетанието технология-човек.

Освен, че е част от нашето съвремие и необходимост в почти всяка дейност, тази специфика спомага за реакции в реално време. Това от своя страна позволява своевременна реакция. Освен, че има роля по отношение наличието на необходимата информация, този подход позволява и вземането на най-правилните решения, с оглед подобряване нивото на образование и недопускане на срив в нивото му от гледна точка на настоящия етап.

Специално следва да се подчертае, че в работата са направени и някои изводи, които могат да бъдат определени, като приноси.

Предлагат се и конкретни мерки за повишаване ефективността в работата на специализираните органи, с конкретни ангажименти по разглежданите въпроси.

Останалите публикации са равностойни или по-малки като обем, но не и по значение. Като цяло с публикациите си авторът ни показва своя афинитет към наболели проблеми в нашето съвремие, сред които се открояват проблемите на икономиката и икономическата сигурност. Прави впечатление, че кандидатът предлага добре обосновани тези, които не са прекалено теоретизирани, а по-скоро практически подплатени. В този смисъл те могат да са полезни както за служители от изпълнителския състав, така и за ръководители от сектора. Много от вижданията са приложими и могат да послужат за размисъл и научни подходи, като част от цялостната защита на националната сигурност.

IV. ЛИЧНИ ВПЕЧАТЛЕНИЯ ЗА РАБОТАТА НА КАНДИДАТА

Нямам лични впечатления от работата и качествата на г-н Машлан. Познавам го само от публикациите на основата, на които изготвям рецензията. Неговата преподавателска, научна и управленска дейност, създава у мен впечатлението за коректен човек, с ясно изградени качества, който е наясно с практическата дейност по изследваните въпроси и на тази основа развива своите научни възгледи. Това впечатление се допълва и от многото практически препоръки, намерили място в публикациите, с които той цели подобряване организацията на работа.

V. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Цялостната дейност на д-р Мартин Машлан, както и представените за рецензиране научни публикации, ми дават основание **УБЕДЕНО** да

препоръчам на УВАЖАЕМОТО ЖУРИ да го избере и препоръча, с оглед заемането от него на академичната длъжност „доцент“.

22.02.2023 г.

Гр. София

Изготвил рецензията:

проф. д.н. Л. Тимчев